

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Lausunto on Kulttuurin palveluryhmän lausunto Treelta (Tampereen seudun työväenopisto & Kaupunkikulttuuriyksikkö) ja se täydentää Tampereen kaupungin virallista ja laajempaa lausuntoa, jonka lisätietoja antaa kv-osaamisen palveluiden johtaja Mari Taverne.

Laissa tunnustetaan kulttuurin, nuoriso- ja liikuntapalveluiden merkitys kotoutumisessa. Roolin kuvaus ”tukiroolina” ja ko. palveluiden kuvaus osana monialaista yhteistyötä (monialaisten palveluiden sijaan) sekoittuu helposti kunnan peruspalvelurooliin. Tämä herättää kysymyksen, nähdäänkö kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalvelut vain osana tukipalveluja, vai onko niillä yhtä merkittävä rooli kuin muilla laissa mainituilla kotouttavilla palveluilla? Lakiluonnoksen argumentointi ei siten onnistu nostamaan kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalveluiden kotouttavaa työtä sen todelliselle vaikuttavuuden tasolle suunnitelmallisina ja pitkälle kehitettyine toimintamalleineen. Kulttuurinen kotoutuminen lisää uusien kaupunkilaisten pitovoimaa, tarjoaa sosiaalista kestävyyttä, kulttuurista hyvinvointia, kielen oppimista, harrastuksia, liikuntaa ja yhteiskuntaorientaatiota. Kirjastopalveluilla voidaan edistää maahanmuuttajien mahdollisuuksia suomen tai ruotsin kielen oppimiseen ja suomalaiseen kulttuuriin tutustumiseen sekä oman äidinkielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Maahanmuuttajat tarvitsevat kotoutumisen alkuvaiheessa perehdytystä suomalaisen kirjaston monimuotoisiin palveluihin. Kun heitä ohjataan aktiivisiksi kirjaston käyttäjiksi, he pystyvät hyödyntämään kirjastoa kokonaisuudessaan: kokoelmia, tiloja ja toimintaa.

Vaarana on, että kotoutumisen ”lisäarvoa” painottava sanoitus kulttuurin ja vapaa-aikapalveluiden merkityksestä vaikuttaa ko. palveluille suunnattuun laskennalliseen rahoitukseen ja siten palveluiden saatavuuteen uusille kaupunkilaisille. Yhteenvetona: tehostettuun kotoutumisohjelmaan (kotoutumisen alkuvaiheen palvelut) tulisi sisällyttää myös kotoutujille kohdennetut, kotoutumista edistävät kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut, joilla on suuri merkitys kotoutujan hyvinvoinnin edistämässä ja vapaa-ajan kontaktien löytymisessä. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut ovat kaiken kaikkiaan tärkeässä roolissa luontevien ihmisten välisten kohtaamisten ja kommunikoinnin

lisäämisessä uusille kaupunkilaisille. Tämä tehtävä on kotoutumisen ydintehtävää kaksisuuntaisen integraation näkökulmasta.

Kun puhutaan kotoutumissuunnitelman monialaisuudesta, on huomioitava, että todellinen monialaisuus käsittää kotoutujan elämänpiiriin liittyviä toimintoja monipuolisesti, sisältäen myös kulttuurin, vapaa-ajan ja vapaan sivistystyön. Vähintäänkin tulisi varmistaa lain muodossa näihin palveluihin ohjaus ja palveluiden riittävä rahoitus.

Yhteenveto: monialaisten palveluiden kuvauksessa osaamiskeskusten ja maahanmuuttajien neuvonnalle on kirjattu painokas rooli. Lakiluonnokseen olisi suotavaa kirjata rinnalle sivistyspalveluiden tärkeä panostus kotoutumiseen. Monialaisten palveluiden suhteen herää myös kysymys: miten osaamiskeskusta ja maahanmuuttajien neuvontaa, joilla on keskeinen rooli monialaisissa palveluissa, veloitetaan ohjaamaan asiakkaat sivistyspalveluihin (kulttuuri, nuoriso- ja liikunta, perusopetus, varhaiskasvatus)?

Laki tukee hyvin suomalaisen oppilaitosjärjestelmän ominaispiirrettä eli sitä, että vapaan sivistystyön koulutus on oleellinen osa joustavaa ja elinikäiseen oppimiseen perustuvaa suomalaista opetustarjontaa.

Erityisesti työvoiman ulkopuolisten maahanmuuttajien tavoittaminen ja kartoittaminen on ollut vaikea tehtävä. Siten kotouttamista edistävien palvelujen tarpeen ilmoittamiskäytäntö on hyvä, jos se lain avulla saadaan toimimaan tarkoituksenmukaisemmin.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

Osaamisen kehittäminen on yksi uuteen yhteiskuntaan integroitumisen avaintekijöistä. Siksi on olennaista tukea maahanmuuttajan edellytyksiä osallistua omaehtoisin opintoihin. Koska omaehtoiset opinnot koskevat erityisesti työvoiman ulkopuolisia kotoutuja-asiakkaita, jotka eivät ole työvoimakoulutuksen ensisijaista kohderyhmää, kuuluvat he erityisesti vapaan sivistystyön

kohderyhmään. Heidänkään kohdalla kotoutumista tukevissa opinnoissa ei ole kyse pelkästään luku- ja kirjoitustaitojen opiskelusta. Vapaan sivistystyön laaja-alainen tarjonta mahdollistaa matalalla kynnyksellä erilaisten tietojen ja taitojen kartuttamisen myös niissä opinnoissa, joiden tarkoitus on edistää laissa tarkoitettua yhteiskunnallisia ja kulttuurisia valmiuksia sekä arjen kansalaistaitoja. Kaikenlainen tuki erilaisten opiskelumuotojen edistämiseksi on hyvä ottaa huomioon myös kotoutumisen yhteydessä.

Opintojen yhtenäinen rekisteröinti helpottaisi maahanmuuttajan kielitaidon toteamista. Se edesauttaisi vapaan sivistystyön roolia maahanmuuttajan opintojen ja työelämän polutuksen tukijana. Siksi vapaassa sivistystyössäkin käyttöön otettu Koski-palvelu on hyvä maahanmuuttajakoulutuksen opintojen rekisteröintipaikka. TE-hallinnon rahoituksella toteutettua koulusta ei sinne tallenneta. Yhtenäisen järjestelmän hyödyntäminen kaikessa kotouttamiseen liittyvässä koulutuksessa mahdollistaisi kuitenkin niin opintojen sisällön kuin siitä saatujen tulosten tarkastelun.

Kielitaidon päättötesti ei yksinään kerro riittävästi koulutuksen tehokkuudesta. Päättötestin tulokseen vaikuttaa moni asia, esim. opiskelijamateriaali. Siksi korostettu ohjaus koulutuksiin pelkän kielitaidon päättötestin perusteella ei kohtele oikeudenmukaisesti koulutuksen järjestäjiä. (vrt. ylioppilaskirjoitusten tulokset)

Vapaan sivistystyön opintojen osalta säännöksen päivittäminen lisäämällä mahdollisuus tukea työttömyysetuudella luku- ja kirjoitustaidon opintoja on paikallaan. Myös se, että maahanmuuttaja voi opiskella maksutta vuoden kotoutumissuunnitelman päättymisen jälkeen vapaan sivistystyön oppilaitoksissa tukee kotoutumista ja opintojen loppuun saattamista.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

-

Yleiset kommentit kunnan kotoutumisohjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

Monikielinen yhteiskuntaorientaatio on välttämätön suomalaisen kulttuurin perehdyttämisen toimintamalli kotoutujille. Tampereen kaupungin kulttuurin palveluryhmällä (Kaupunkikulttuuriyksikkö) on hyvää kokemusta yhteiskuntaorientaation järjestämisessä kaupungin sisäisellä verkostoyhteistyöllä (Kaupunkikulttuuriyksikkö & Maahanmuuttajapalvelut). Myös kieliavustajien läsnäoloa ko. ryhmätoiminnassa on testattu hyvin asiakaspalauttein. On tärkeää myös huomata monikielisyyden vaatimat taloudelliset resurssit. Jotta monikielisen yhteiskuntaorientaation etäosiot sujuvat hyvin, on jatkossa kehitettävä maahanmuuttajien

digimotivointia ja digitaitoja. Digiloikka vaatii hankerahoituksen turvin tehtävää pilotointia. Tämän suunnan kehittäminen tunnistetaan Tampereella kulttuurin palveluryhmässä olennaisena osana kotoutumisen palveluita. Monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa on lisäksi tärkeää kohdentaminen sekä työllistyiin, että työllisyyden ulkopuolisiin maahanmuuttajiin. Kohderyhmien monikielisten yhteiskuntaorientaatioiden sisältöpainotukset ovat erilaisia ja niiden tuottamisessa on hyvä käyttää kaupungin eri yksiköiden vahvuuksia osana tavoitteellista verkostoyhteistyötä.

Monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon liittyvä talouskysymys: miten suunniteltu peruspalveluiden rahoitus valtionosuuden kautta toteutuu käytännössä? Tuleeko peruspalveluiden valtionosuuteen lisäys monikielisen yhteiskuntaorientaation järjestämisen suhteen?

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

-

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

-

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

-

Valtion korvaukset (8 luku)

Vapaan sivistystyön koulutukseen myönnettävä erillinen 100 prosentin valtionosuus kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyin maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutukseen antaa selkeän määrittelyn toteutettavista oppitunneista. Se edesauttaa kansalaisopistojen toteuttaman toiminnan suunnittelua ja resurssointia. Järjestelmä on kuitenkin jäykkä, ellei se mahdollista normaalia vapaan sivistystyön valtionosuuslaskelmaa nopeampaa tuntitarpeen tarkastelua tilanteiden muuttuessa.

Hankerahoituksilla tuetaan kotoutumispalvelujen kehittämisen lisäksi joitakin koulutuksia. Koulutusten toteuttaminen hankerahoituksilla ei kuitenkaan tuo toiminnalle sitä jatkuvuutta, mikä maahanmuuttajien koulutuksen toteutuksessa olisi suotavaa. Siksi olisi tärkeä tukea ja luoda mielekäs järjestelmä myös valtionosuusjärjestelmän ulkopuolelle

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

Esityksessä säädettävä uusi kotoutumisen asiakastietojärjestelmä ja eri viranomaisten tiedonsaantioikeus on hyvä parannus. Koska kotoutumiskoulutuksen tarkoitus on muodostaa opintokokonaisuuksista, joiden sisällöt ja laajuus räätälöitäisiin kotoutuja-asiakkaan pohjakoulutus,

taidot ja tavoitteet huomioiden, tulisi tiedonsaannin koskea myös opetuspalveluja järjestäviä vapaan sivistystyön toimijoita.

Koulutuksen toteuttajalle asiakastietojärjestelmän puute ja tietojen vaihto aiheuttavat hankaluuksia. Selonteon mukaisesti ongelma korostuu työvoiman ulkopuolisten henkilöiden osalta. Koulutukseen osallistujien taito- ja osaamistaso esim. luku- ja kirjoitustaidon suhteen on erittäin heterogeenistä. Myös monet muut asiat vaikuttavat heidän kykyynsä oppia. On tärkeää saada ennakkoon jo olemassa olevaa tietoa kotouttamiskoulutukseen osallistuvista henkilöistä, että koulutus voidaan räätälöidä paremmin sekä ryhmän että yksilön kotoutumista edistäviin tarpeisiin vastaavaksi.

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

-

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

-

Ruusuvuori Anne
Tampereen kaupunki Sivistyspalvelut - Kulttuurin palveluryhmä, Tre
(Tampereen seudun työväenopisto & Kaupunkikulttuuriyksikkö), lausunto
täydentää Treen kaupungin virallista, laajempaa lausuntoa, josta antaa
lisätietoja kv-osaamisen palveluiden johtaja Mari Taverne